

Întâlnire cu Mircea Cărtărescu

Pe scena FILIT

Irina ȘCARLII
Anul I, Master
Traducere și terminologie

Un moment de referință din cadrul FILIT rămâne, pentru mine, seara de 22 octombrie, și cu precizie interviul acordat de Mircea Cărtărescu gazdei Mirela Nagăț. Voi secționa impresiile personale în două părți, care vor fi exprimate subiectiv: prima parte va detalia ce mi-a plăcut, în timp ce a doua se va concentra pe ce m-a uimit și m-a impresionat, poate chiar captivat (căci acesta este omul și autorul Cărtărescu, un personaj captivant – da, el se face, după cum se poate deduce, și personaj în opera sa, printr-o profundă cunoaștere a lumii lăuntrice, din care imaginează și de unde provin întâmplările din cărțile sale; dar în tot ce a scris, în orice gen, afirmă el, are prioritate reprezentarea vieții interioare, nu doar în romane).

Prin urmare, mi-a plăcut modestia declarațiilor sale. Ascultându-l, înțelegem că a fi cititor este aproape la fel de greu cu a fi scriitor. Primul este „cel care muncește cel mai mult între toți receptorii de artă”. O muzică se mai poate asculta cu capul vid de gânduri, o pictură se poate privi inexpresiv și neatent. Dar cititorul este mult mai activ, mult mai implicat. Altfel - și aceasta este, după părerea mea, o idee foarte frumoasă - cartea are ipostaza de simplă „fantomă”. Este ceva care există, dar în același timp, care nu palpită și nu transmite, neluând contact cu cei vii. O metaforă de-a dreptul poetică, și poate mai încântătoare, pe care Mircea Cărtărescu o atribuie cărții, este aceasta: „cuiер gol, așteptând veșmintele cititorului, ca să se umple”. Ar fi acestea, oare, sentimentele, percepțiile, experiențele publicului cititor? Foarte posibil, ținând cont că cititorul este al doilea scriitor, potrivit acestui atât de lucid autor contemporan.

Apoi, cu aceeași profundă modestie, Cărtărescu va continua: „e penibil și jenant să te numești tu însuși scriitor”; nu, el se numește, în mod conservator și

totodată îndrăzneț, un „căutător al adevărului”, nimic mai mult. Scrisul este o declarație de autenticitate interioară, de recunoaștere și înțelegere a sinelui propriu, ca să-l poți arăta apoi lumii. Ca o amatoare în planul scrisului literar, eu însămi întăresc declarația aceasta și îmi asum, luând exemplul autorului, că dăruiesc din persoana mea, din meditațiile mele, din timpul petrecut cu mine însămi, în ceea ce crez. Și de ce creăm, de ce scriem? Nici măcar pentru un scop determinat, de exemplu, ca să ne cunoaștem pe noi, sau ca să ne comunicăm pe noi altora. Oamenii scriu (cei care au această plăcere), deoarece așa simt. Este ceea ce Mircea Cărtărescu o spune, poate puțin reținut, în dreptul său: „scriu să mă eliberez de o tensiune”. Iar creația este un act spontan, adică ceea ce rezultă se creează pe moment, doar la masa de scris, în cazul lui. Nici notorietatea nu-l atrage (dimpotrivă, îi repugnă): „Nu scriu ca să dau ceva posteriorității”. Dar creația va dăinui, totuși, drept un dar care contează, așa că autorul încearcă să scrie mereu ceva semnificativ și pentru el, spune, și pentru alții. A fost fascinant pentru mine, care cochetez cât de cât cu scrierea de tip jurnal, să aud de la marele autor: „Am început să scriu jurnal când am văzut că este expresiv.” Deci că merită să fie construit. Criteriul este stilul literar, să fie acest jurnal precum restul operelor date la tipar. Să fie sau să pară important. Nu e nimic altceva, acest scris personal, decât o colecție de energii, un tot traversat de o energie puternic creatoare, care generează fraze. Asta se consideră, în fond, Mircea Cărtărescu: poate nu un scriitor, dar cel puțin un „autor de fraze”.

La fel de adevărat, cartea se face pornind de la o mare acumulare interioară, concret, de la o lectură intensă, de la un uriaș panteon (al autorilor consacrați). Iar în ce privește acest panteon, Cărtărescu și-a ales scriitorii preferați (pe care îi numește greu și cu ezitări, deoarece toți se întrec prin excelență și-l inspiră grozav): Rainer Maria Rilke („aproape îl divinizez”), Thomas Mann, al nostru pururi viu Eminescu, Franz Kafka („întruchiparea autorului atemporal și lipsit de loc”), Virginia Woolf, iar pe Nora Iuga o apreciază pentru cât de „reală” este, în timp ce despre Catulus glumește – „Putea să citească la Noaptea poeziei și nimeni nu și-ar fi dat seama că nu e din epoca noastră.”

În aceeași măsură, m-au impresionat (și cucerit ireversibil) câteva declarații și idei punctate de autor. Dintre acestea, voi aminti afirmația „Eu am

mare încredere în literatura română”, surprinzătoare prin optimismul ei față de un domeniu de la care tot mai puțini au speranțe, așteptări. Dar de fapt, nu e greu să speri când există editori buni, traducători pricepuți, care te pot lansa spectaculos, social și chiar internațional. În fond, participanții Filit au asistat la un elogiu al traducătorului, făcut de însuși Cărtărescu. Acest autor tradus în peste 20 de limbi a făcut, cu numele, ocolul lumii (dar a și putut călători, prin însuși acest fapt – iată până unde poate propulsa pe cineva o simplă traducere...). Personal, am regăsit la scriitor idei asemănătoare cu ale lui José Ortega y Gasset: dacă traducătorul e incompetent, „te ucide” (zice el) sau te trădează (conform filosofului spaniol), dar dacă este eminent, te recrează ca autor în alt spațiu cultural decât al tău. Se simte recunoscător pentru traducătorii excelenți de care are parte și simte că opera lui „respiră” mai ușor datorită muncii lor, e mai limpede, mai clară. Traducătorii săi l-au făcut lizibil, și încă într-o așa de mare varietate de limbi. „Noroc de aceștia”, e ideea principală din tot ce afirmă. Aceasta pentru că percepe, în toată scriitura sa, un mare nivel de dificultate pentru cititori. Un novice (și mai cu seamă unul tânăr) trebuie să urmeze o rețetă specială, dacă vrea să-l lectureze: poeziile sunt prima cale de acces la operă, urmându-le „Nostalgia”, „apoi poate Melancolia” (carte de suflet: „o iubesc foarte, foarte mult”). „Solenoid” și „Orbitor” sunt deja mai grele, inaugurează o scriere ermetică. Autorul arată că este fidel filosofiei și teologiei când creează (și acestea sunt, în genere, domenii generatoare de dificultate). Așa că, într-un ceas târziu al vieții sale, după vreo 60 de creații mai mult sau mai puțin filosofice, dă publicului o noutate incredibilă: o ficțiune (istorică) pură, un roman de aventuri, poate cel mai adevărat și singurul roman, „Theodoros”. Este cel mai recent roman al său, născut dintr-o revelație (al propriului său ermetism) și o dorință pe măsură, de a-și reconforta cititorul cu altceva, mai simplu și mai firesc. Are personaje, aventuri și chiar fapte fantastice, care cu greu s-ar vedea întâmplându-se în viața reală. Astfel, luăm notă de bogata ingeniozitate a autorului, de empatia sa (ori legătura sa profund empatică, am putea spune), cu cititorul.

Spre final, Mircea Cărtărescu (el însuși un spirit foarte tânăr înăuntru), se adresează părintește tinerilor, cu un sfat din suflet: „Urmează-ți inima, fii sincer cu tine însuși”. Iar continuarea (care m-a prea uluit, deoarece aveam nevoie de o astfel de pildă pentru mine însămi) sună astfel: „De aici urmează că nu vei mai putea fi fals cu nimeni”... Cât despre tineret, acesta îl farmecă pe

Cărtărescu nu neapărat pentru poezia pe care o creează, ci pentru noul curent care se impune (acea tinerețe a poeziei, cu spirit contestatar și limbaj unic, ca un cod secret al vârstei).

Profund, autorul se exprimă și în privința contextului socio-politic actual, cu un orizont spiritual întunecat, decăzut valoric, care își așteaptă grabnicul sfârșit. El caută încă bunul simț, bunătatea, simplitatea și admiră lașul, ca un model pentru plaiurile sudice românești, în sensurile acestea. Cartea trebuie să reprezinte un refugiu și un mijloc de-a mai găsi puțin confort, în aceste tulburi vremuri pe care le trăim. Scriitorul trebuie să fie adevărat, iubitor de bine, creator de frumos, pentru ca lumea să reziste. Tocmai despre aceste concepte cred, personal, că este Filit: despre unitate în pasiuni comune (ce înnobilează), despre atenția față de ce e vrednic de cinste, despre (re)descoperirea de talente, și, desigur, despre reconectarea cu sinele, într-o societate care a căzut. Mircea Cărtărescu, pe care noi tinerii îl știm și îl îndrăgim încă din școală, ne dă speranța că literatura, și azi, și la noi, încă mai poate!